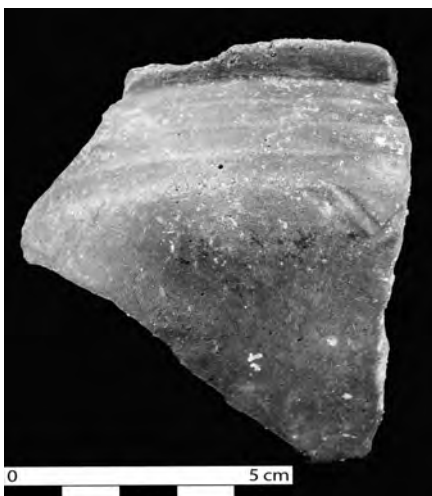

NOTICIARI

En el marc del desenvolupament del projecte Prehistòria de Barcelona, els treballs de l'any 2011 han posat de manifest l'important paper de Barcelona dins les novetats en el panorama de l'arqueologia prehistòrica catalana. Així mateix, el projecte Prehistòria de Barcelona, coordinat pel Museu d'Història de Barcelona i el Departament de Prehistòria de la Universitat Autònoma de Barcelona, ha renovat el conveni de col·laboració i ha establert un nou programa acotat, en aquesta ocasió, al barri del Raval, una renovació que segueix les mateixes directrius dels treballs que s'han realitzat fins al moment. Durant l'any 2011 els treballs s'han organitzat en base a quatre línies de recerca.

– Continuïtat en l'anàlisi dels materials arqueològics de la caserna de Sant Pau del Camp i feines de suport en la reorganització dels materials per al seu dipòsit definitiu a la Zona Franca (Museu d'Història de Barcelona) sota la coordinació d'Emili Revilla i Laura Suau.
– Estudi del gest decoratiu a la caserna de Sant Pau del Camp. Un treball que s'ha fet mitjançant l'anàlisi de les decoracions ceràmiques procedents de les sigtes adscrites al neolític antic cardial.

Figura 1
Ceràmica del bronze final III procedent de la caserna de Sant Pau.
(Fotografia: Pepo Subiranas [SAPPO])

L'anàlisi s'ha centrat en els fragments amb decoració impresa amb malacofauna marina dentada (*Cerastoderma edule* i *Cerastoderma glaucum*). Mitjançant un estudi experimental, s'han creuat les variables eina, pressió, posició i ubicació amb el tipus de vas i la seva distribució i/o presència dins les sigtes. Els resultats han permès d'isolar la relació entre gest i vas, gest i motiu decoratiu i tots dos en funció de la sitja on apareixen. El treball fou presentat de forma preliminar al III Congrés d'Arqueologia Experimental de Banyoles.

– Inici de dos treballs universitaris sobre l'estudi de la prehistòria de Barcelona.

· Treball de final de carrera centrat en l'anàlisi de l'espai del conjunt postcardial de la caserna de Sant Pau del Camp, en què s'ha parat especial atenció en el patró de fragmentació i la distribució del material ceràmic.
· Treball corresponent a una tesina de màster que inclou el patró d'ocupació del Pla de Barcelona i compara la dinàmica d'assentament a la zona del Baix Llobregat, fins al Garraf, amb l'objectiu de posar en evidència les dinàmiques d'ocupació i el patró d'assentament al terç meridional de la serralada litoral.

– Revisió del material adscrit als nivells del bronze final del Pla de Barcelona (Tarradell, 1991; Sanmartí, 1991).

Aquest treball, en curs d'estudi,

Figura 2

Procés d'excavació del jaciment del carrer de la Reina Amàlia, 31-33 (Codi MUHBA 041/08).

(Fotografia: J. González)

ha consistit en la revisió de les excavacions antigues a les quals s'atribuïa la presència de produccions d'aquesta cronologia.

1. Jaciment de la caserna de Sant Pau del Camp (el Raval)

Aquest jaciment fou objecte de diferents excavacions efectuades entre el 1988 i el 1992, entre les quals destaca la intervenció efectuada en una gran superfície, dirigida per R. Farré i coordinada pel Servei d'Arqueologia de l'Ajuntament de Barcelona, amb uns resultats preliminars que foren objecte de diverses publicacions (Granados *et alii*, 1993), i de la qual recentment s'ha fet una revisió (Molist *et alii*, 2008). De l'estratigrafia que s'hi ha observat, al **nivell II**, amb una potència de 0,30-0,50 m, format per llims i argiles de color rogenc-gris, s'hi documentaren restes arqueològiques atribuïdes a dos moments cronològics diferents: el subnivell superior, a l'edat del bronze final, i el subnivell 2, a un moment de l'edat del bronze antic. L'ocupació del **subnivell I** està compre-

sa, sobretot, per les talles IV a I i no s'hi va poder documentar cap tipus d'estructura, només una sèrie de material arqueològic, principalment ceràmic.

2. Solar 20-22 i solar 37-37 bis del carrer de la Reina Amàlia (el Raval)

A tots dos punts s'hi ha documentat material adscrit al bronze final (Carlús, González, 2008).

3. Muntanya de Montjuïc

Marquem com un sol punt tota l'àrea de la muntanya de Montjuïc, tot i que es tenen notícies de la localització de restes arqueològiques, atribuïbles al període bronze final, en diferents punts. El primer seria el cingle SE de Montjuïc, on, en la prospecció i els sondejos que s'hi van efectuar al 1984 (sector 5), es localitzaren materials ceràmics de factura tosca i pastes grolleres amb decoracions de cordons verticals i horitzontals, incisos o impresos, brunyits i acanalats, que podrien ser d'aquest període (Granados, 1986). La revisió en curs d'aquests materials indica, però, que en la seva majoria podrien correspondre a una instal·lació posterior, tot i que alguns dels fragments sí que es podrien adscriure al bronze final. A la localització i excavació del taller de Jaspi del Morrot de l'any 1988, s'hi esmenta que, a la unitat estratigràfica B, hi ha alguns fragments de ceràmiques llises a mà, sense forma ni decoració, que poden associar-se a un moment del calcolític o del bronze final (Cebrià i Sala, 1988). També s'hi esmenten restes de ceràmiques de l'edat del bronze al cementiri de Montjuïc, a prop de la zona de la pedrera.

4. Carrer d'Anníbal, cantonada amb el carrer de Margarit (Poble-sec)

La intervenció d'urgència de l'any 1988 en aquest punt situat a l'actual barri del Poble-sec va permetre localitzar una estructura identificada com a sitja amb uns materials, sobretot ceràmics, decorats amb cordons simples i dobles, acanalats i alguns elements amb decoració incisa atribuïts a aquest moment cronològic (Granados, *et alii*, 1986; Puig, 1989). La revisió en curs del material posa èmfasi en una ocupació de l'edat del bronze inicial tot, i que, marginal-

ment, alguns dels materials podrien atribuir-se també al bronze final.

5. Can Don Joan (Horta)

Es tracta d'una de les troballes "tradicionals" situada a l'encreuament dels carrers de Lisboa, Oporto i del Marquès del Castellbell, a l'actual barri d'Horta, al turó que quedava entre les rieres de Sant Genís i de Sant Cebrià. No se'n coneixen restes estructurals i s'hi han assenyalat materials ceràmics amb decoracions brunyides i amb acanalats (Granados, 1984).

6. Can Cortada (Horta)

Novament es tracta d'una troballa "arcaica" en què s'haurien identificat un parell de sitges amb abundant material ceràmic (Granados *et alii*, 1986).

7. Can Casanoves (Horta)

Aquest jaciment, un "clàssic" a la bibliografia, fou excavat per l'Institut d'Estudis Catalans el 1931 darrere l'Hospital de Sant Pau, amb el resultat de la identificació de tres fons de cabanes circulars (d'un diàmetre aproximat d'1,80 m), alguna amb forats de pal, una paret d'una vintena de metres de llargada i abundant material arqueològic (Colomines, 1931). La revisió del material, en curs d'estudi, indica que una bona part correspondria a una ocupació del bronze inicial, tot i que també hi ha la possibilitat que algunes de les restes corresponguin a una cronologia més recent.

8. Carrer del Monasterio (Sant Andreu)

Intervenció de l'any 2004 en què es va documentar un fragment ceràmic adscrit al bronze final (MUHBA 055/04). Aquest treball fou presentat al XV Congrés Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà i es troba en curs de publicació.

DATACIONS RADIOCARBÒNIQUES

Dins del programa d'ampliació de les datacions radiocarbòniques al Pla de Barcelona, s'ha procedit a realitzar diverses datacions als jaciments de la Filmoteca, Reina Amàlia i Santa Caterina.

Els tres intents realitzats fins ara per datar la inhumació procedent de la

Figura 3
Crani procedent de les excavacions del carrer de la Reina Amàlia. [Fotografia: Laura Muñoz [IPES], Javier González [Global/UAB]]

Filmoteca no han estat gaire fructífers i han donat resultats negatius. Les mostres d'os humà procedents de l'enterrament (ue. 800), format per una inhumació de tipus primari en fossa (ue. 801), de moment, per falta de col·lagen, no han permès d'aportar-hi cap dada radiocarbònica. Es tractaria de l'enterrament d'una dona d'entre 35 i 45 anys, col·locada en decúbit supí i amb les cames flexionades (Nadal, Castillo, 2009: 8). Agraïm la col·laboració de Josep Font en l'accés als materials. Del jaciment del carrer de la Reina Amàlia, per tal d'acotar el nivell d'amortització de la cabana de planta circular adscrita al neolític antic postcardial, s'ha realitzat una datació radiocarbònica sobre os d'animal. Concretament, la datació d'aquest conjunt prové de la ue.46 que ha aportat una data convencional de 5740 +40 (Beta 314211) amb una calibració a dos sigmes de 4700-4700 i 6650-6650 cal BP. Agraïm la col·laboració de Javier González en l'accés als materials. Finalment, del jaciment de Santa Caterina se n'ha realitzat una primera datació radiocarbònica que ha estat efectuada sobre un fragment d'os ovicaprí procedent d'un nivell de rebliment (ue. 10026). La data obtinguda pot

correspondre al nivell d'amortització i colmatació d'aquest espai. El resultat de la datació, en base a la data radiocarbònica convencional (beta 314210), és 3460±30 BP. El calibratge de l'edat radiocarbònica, segons l'a 2 sigmes (95 % de probabilitat), és de 1880-1720 cal BP. Agraïm la col·laboració de Josefa Huertas en l'accés als materials.

TREBALLS PREVISTOS PER AL 2012

En el marc del nou conveni actualitzat entre el Museu d'Història de Barcelona i el Departament de Prehistòria de la Universitat Autònoma de Barcelona, els treballs de 2012 es focalitzaran en les tasques de suport a l'estudi del carrer de la Reina Amàlia (Harzbecher, González, 2010; González, Harzbecher, 2010; González, Molist, Harzbecher, 2011) i al jaciment de la Filmoteca (Nadal, Castillo, 2009; Carlús, Nadal 2010).

Per la seva ubicació dins el barri del Raval, les tasques de suport estaran centrades tant en l'estudi dels materials com en l'anàlisi espacial. Així mateix, es preveu el suport amb les analítiques de tipus complementari més adients per a cada jaciment que puguin suplir les mancances històriques.

BIBLIOGRAFIA GENERADA PEL PROJECTE

BOFILL, M.; CLOP, X.; MOLIST, M. 2008. "Utilatge macrolític en els nivells neolítics de l'assentament de la caserna de Sant Pau", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 48-51.

BUXÓ, R.; CANAL, D. 2008. "L'agricultura i l'alimentació vegetal", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 54-56.

BORRELL, F. 2008. "La indústria lítica tallada del jaciment neolític de la caserna de Sant Pau", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 36-45.

BORRELL, F.; MOLIST, M. (en premsa). "Aprovisionamiento y gestión del jaspe durante el neolítico antiguo en el noreste peninsular en el yacimiento de la Caserna de Sant Pau (Barcelona)", *Actas de la IV Reunión de Trabajo sobre aprovisionamiento de recursos líticos en la prehistoria* (Villamartín, Cadis, 26-28 octubre de 2007).

BORRELL, F.; GIBAJA, J.F. (en premsa). "The First Neolithic Communities in North-East Iberia: procurement, production and use of lithic tools at the settlement of Caserna de Sant Pau del Camp (Barcelona, Spain)", *Journal of Island and Coastal Archaeology*.

CHAMBON, P. 2008. "Alguns trets de les pràctiques funeràries del neolític postcardial", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 70-75.

COLOMINAS, L.; LLADÓ, E.; SAÑA, M.; TORNERO, C. 2008. "La gestió dels recursos animals durant les ocupacions de l'assentament de la caserna de Sant Pau", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 57-63.

ESTEBARANZ, F.; FERNÁNDEZ, E.; MARTÍNEZ, L.; GAMBA, C.; ALROUSAN, M.; TURBÓN, D.; ARROYO-PARDO, E.; OMS, J.I.; PÉREZ-PÉREZ, A.; ANFRUNS, J. 2008. "Anàlisi antropològica de les restes neolítics de la caserna de Sant Pau (biometria, dentició, ADNA i microestriació dentària)".

Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 76-82.

ESTRADA, A.; NADAL, J. 2008. "Estudi de les restes malacofaunístiques del jaciment de la caserna de Sant Pau (nivells neolítics)", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 64-69.

GIBAJA, F.J. 2008. "La funció de l'utilatge lític tallat documentat al jaciment neolític de la caserna de Sant Pau", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 46-47.

GONZÁLEZ, J.; MOLIST, M.; HARZBECHER, K. 2011. "Un nou assentament del V mil·lenni a la costa de Barcelona", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 7, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 86-100.

GÓMEZ, A.; MOLIST, M. 2010. "Projecte Barcelona Prehistòrica", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 6, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 201-203.

GÓMEZ, A.; MOLIST, M. 2011. "Projecte Barcelona Prehistòrica", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 7, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 211-214.

GÓMEZ, A.; ALBERCH, P.; CALVO, S.; CLOP, X.; MOLIST, M. (en premsa). "La gestió del producte ceràmic en el yacimiento de la Caserna de Sant Pau del Camp (Barcelona) en la edad del Bronce", *Congreso Internacional de Estudios Cerámicos. Homenaje a Mercedes Vegas* (Cadis, novembre de 2010).

GÓMEZ, A.; ALBERCH, P.; BOFILL, M.; BORRELL, F.; BUXÓ, R.; CLOP, X.; NADAL, J.; SAÑA, M.; VICENTE, O.; MOLIST, M. (en premsa). "El poblament al Pla de Barcelona durant el bronze final: nous elements per a la seva caracterització", *XV Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, Puigcerdà.

GÓMEZ, A.; ALBERCH, P.; BARCIA, C.; BREU, A.; CALVO, S.; MOLIST, M. (en premsa). "Aproximació al gest tecnològic: la decoració cardial de la caserna de Sant Pau del Camp (Barcelona)", *III Congrés Internacional d'Arqueologia Experimental* (Banyoles, 17-19 d'octubre de 2011).

*Departament de Prehistòria. Universitat Autònoma de Barcelona.

- GÓMEZ, A.; GUERRERO, E.; CLOP, X.; BOSCH, J. 2008. "Estudi de la ceràmica neolítica del jaciment de la caserna de Sant Pau", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 25-35.
- LLOVERAS, L.; VICENTE, O.; MOLIST, M.; NADAL, J.; RIERA, S.; ESTRADA, A. (en premsa). "Interpretación tafonómica de la malacofauna marina en el yacimiento neolítico de la Caserna de Sant Pau (Barcelona)", *II Reunión Científica de Arqueomalacología de la Península Ibérica* (Barcelona, 19-20 maig 2011).
- MENSUA, C.; PIQUÉ, R. 2008. "L'aprofitament de l'entorn forestal per a l'obtenció de combustible", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 52-53.
- MOLIST, M. 2006. "El jaciment prehistòric de Sant Pau del Camp", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 2, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 180-181.
- MOLIST, M. (coord.) 2008. "El jaciment de la caserna de Sant Pau del Camp: aproximació a la caracterització d'un assentament del neolític antic", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 14-123.
- MOLIST, M. 2009. "Prehistòria del Pla de Barcelona", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 5, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 227-230.
- MOLIST, M. (coord.) 2010. *Memòria dels nivells de l'edat del bronze de la caserna de Sant Pau del Camp*, Seminari d'Arqueologia Prehistòrica del Pròxim Orient (SAPPO), inèdit.
- MOLIST, M.; VICENTE, O.; FARRÉ, R. 2008. "El jaciment de la caserna de Sant Pau del Camp: aproximació a la caracterització d'un assentament del neolític antic", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 4, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 14-123.
- MOLIST, M.; BOSCH, J.; CLOP, X.; GÓMEZ, A.; GUERRERO, E. 2009. "Céramiques cardiales dans la ville de Barcelone : Apports du site de la Caserna de Sant Pau del Camp au Néolithique ancien de la Catalogne", a AAVV. *De Méditerranée et d'ailleurs... Mélanges offerts à Jean Guilaine*, Collège de France Toulouse, Archives d'écologie préhistorique, Tolosa, pp. 547-555.
- MOLIST, M.; GÓMEZ, A.; BOFILL, M.; BORRELL, F.; BOSCH, J.; BUXÓ, R.; CHAMBON, P.; CLOP, X.; GIBAJA, F.X.; NADAL, J.; SAÑA, M.; VICENTE, O. (en premsa). "Caserna de Sant Pau del Camp: una aproximació a los modelos de circulación de productos e ideas en un contexto funerario postcardial", *International Congress "Networks in the Neolithic": Exchange of raw materials, products and ideas in the Western Mediterranean (VII-III millennium BC)* (Gavà-Bellaterra, febrer 2011).
- BIBLIOGRAFIA CITADA EN EL PROJECTE**
- AAV 1960. "Troballes al Pla de Barcelona (Horta)", *Noticari del Club Excursionista de Gracia*, Agost de 1960, Barcelona, pp. 139.
- CARLÚS, X.; GONZÁLEZ, J. 2008. "Carrer de la Riereta, 37-37 bis: un nou assentament prehistòric al Pla de Barcelona. Primers resultats", *Cypselà*, 17, Museu d'Arqueologia de Catalunya, Barcelona, pp. 91-114.
- CARLÚS, X.; NADAL, E. 2010. "Carrer d'Espalter, 1B-11, carrer de Sant Pau, 66; carrer de Sant Josep Oriol, 7-11; plaça de Salvador Seguí", *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona 2008*, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 28-31.
- CEBRIÀ, A.; SALA, R. 1988. "El taller de Jaspi del Morrot. Un jaciment de finals del paleolític", *Montjuïc a la Barcelona antiga*, Memòria del Museu d'Història de la Ciutat, Servei d'Activitats Arqueològiques, Barcelona.
- COLOMINES, J. 1931. "Fons de cabanes de Can Casanoves, Barcelona", *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, 1927-1931*, VIII, Barcelona, pp. 14.
- GONZÁLEZ, J.; HARZBECHER, K. 2010. "Carrer de la Reina Amàlia, 31-33; carrer de la Lleiàtat, 1-9 i carrer de les Carretes, 58-46", *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona 2008*, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 58-60.
- GONZÁLEZ, J.; MOLIST, M.; HARZBECHER, K. 2011. "Un nou assentament del V mil·lenni a la costa de Barcelona", *Quaderns d'Arqueologia i Història de la Ciutat de Barcelona*, Època II, 7, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 86-100.
- GRANADOS, J.O. 1984. "Los primeros pobladores del Pla", *El Pla de Barcelona i la seva història, Actes del I Congrés d'Història del Pla de Barcelona*, La Magrana, Barcelona, pp. 67-82.
- GRANADOS, J.O., MAZAIRA, L. MIRÓ, M.T., ROVIRA, C., SALGOT, D. 1986. "Montjuïc dins el context del món ibèric laietà antic", *VI Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà*, Puigcerdà, pp. 211-218.
- GRANADOS, J.O.; MIRÓ, C.; CEBRIÀ, A.; PUIG, F. ROVIRA, C. 1993. "Montjuïc: poblats, pedreres i forns", Servei d'Arqueologia de Barcelona, Ajuntament de Barcelona.
- HARZBECHER, K.; GONZÁLEZ, J. 2010. "Carrer de la Reina Amàlia, 38-38 bis; carrer de Sant Pau, 118 i carrer de les Flors, 2", *Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona 2009*, Museu d'Història de Barcelona, Institut de Cultura, Barcelona, pp. 116-119.
- NADAL, E., CASTILLO, R. 2009. *Intervenció arqueològica al carrer d'Espalter, 1b-11; carrer de Sant Pau, 66; carrer de Sant Josep Oriol 7-11; plaça de Salvador Seguí, Barcelona (Barcelonès)*, Servei d'Arqueologia de Barcelona, inèdit.
- PUIG, F. 1989. "Les troballes del bronze final al carrer d'Annibal", *Montjuïc a la Barcelona antiga. Informes, materials, estudis*, Museu d'Història de Barcelona, Barcelona.
- SANMARTÍ, J. 1991. "Els primers pobladors del Pla", *Història de Barcelona V*, 1, Barcelona, pp. 109-137.
- TARRADELL, M. 1991. "Barcelona antiga", *Història de Barcelona*, Enciclopèdia Catalana, Ajuntament de Barcelona, Barcelona, pp. 55-65.

LA PORTA DE MAR DE BARCINO I LES TERMES PORTUÀRIES: UN NOU ESPAI PATRIMONIAL RECUPERAT PER A LA CIUTAT

JULIA BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO*

A l'any 2007 es va posar en marxa un projecte dels arquitectes Roger Montoto i Pere Riera per a la rehabilitació de la finca núm. 7-9 del carrer de Regomir, que incloïa la recuperació d'un tram de la muralla romana i la seva incorporació a l'edifici com a element patrimonial. L'actuació va comportar també l'excavació arqueològica de tota la superfície, cosa que va permetre la localització d'unes termes romanes portuàries de la segona meitat del segle I-inicis del segle II dC, de les quals ja es tenia constància arqueològica gràcies a una intervenció realitzada el 1992 amb motiu de la rehabilitació de l'edifici contigu del carrer del Correu Vell.

Amb aquest projecte s'ha alliberat un tram important de la muralla romana i una de les torres circulars que flanquejaven la porta d'entrada a la ciutat per la banda de mar, unes estructures que havien quedat amagades per les edificacions del segle XVIII. L'actuació ha suposat també la creació d'un nou espai patrimonial per a la ciutat que, amb la muralla i la porta conservada a l'interior de l'edifici conegut com a Pati d'en Llimona i el llenç de muralles amb torres sobre el qual s'aixeca el palau medieval dels Marc, es constitueix com un indret de gran valor històric i monumental.

Al març de 2012 es va obrir l'espai al públic, cosa que ha permès de recupe-

rar per a la visita pública la façana marítima de la Barcelona romana. El discurs històric que es pot seguir a l'interior tracta de la muralla i la porta *decumana* oriental, o porta de mar, per on entraven els mercaders i les mercaderies que arribaven a la ciutat per via marítima, de la importància del comerç en època romana i també de la configuració de la façana marítima. La presència de les termes portuàries suburbanes i dels espais de magatzems fora muralla, a tocar de la porta de mar, reafirmen el paper comercial de la ciutat, en què el port era un element clau de l'economia de la colònia.

Al costat de la porta de mar de *Barcino*, on se situava el cos de guàrdia, s'hi van trobar més de cent monedes procedents, entre d'altres, de les seques de Roma, *Arelate* (Arles) i *Lugdunum* (Lió), a la vall del Roina, *Siscia* (Sisak, al centre de l'actual Croàcia), *Nicomedia* i *Cyzicus*, al mar de Màrmara (Izmit i Kapu Dagh, a l'actual Turquia) i *Treverorum* (Trèveris, al sud de l'actual Alemanya). Aquestes monedes són, sens dubte, un testimoni dels *portoria*, impostos que es pagaven sobre el transport terrestre o marítim de mercaderies i persones en passar per determinats ports o fronteres, que segurament es van perdre durant les transaccions. *Barcino* es va aixecar en un indret estratègic molt a prop del mar, tan sols uns

150 m el separaven aleshores de la muralla que envoltava la ciutat. La ciutat va tenir un port molt actiu des de la seva fundació, tal com indica l'exportació a gran escala del vi laietà al segle I dC. A més a més, les troballes arqueològiques mostren que hi havia un moviment de mercaderies que venien de tota la Mediterrània. Els estudis realitzats fan evidents un gran nombre i una gran varietat d'àmfores, amb una circulació força important als segles II i III, que puja exponencialment al segle IV i que arriba al moment de màxima esplendor als segles VI i VII. Al segle IV, quan moltes ciutats romanes i les seves elits urbanes estan en plena decadència, *Barcino* és una ciutat emergent, però no serà fins al període visigot que la ciutat tardoantiga no consolidarà la seves funcions i tindrà un paper important com a seu episcopal i *sede regia*.

Al nou àmbit expositiu s'hi poden veure alguns objectes originals relacionats amb el discurs, com algunes de les àmfores trobades a la nostra ciutat i dos elements arquitectònics del pòrtic d'entrada a la ciutat romana que van ser recuperats dels enderroc del segle XIX

i conservats fins ara al Museu d'Arqueologia de Catalunya. També s'hi troba un dibuix de B. Hernández Sanahuja que mostra l'enderroc, el 1862, d'una torre circular i d'unes estructures porticades amb els elements que ara s'han recuperat per exposar-los a l'espai patrimonial de Regomir. El visitant també té l'oportunitat de conèixer com es va transformar la muralla a l'època medieval i com les cases de les famílies nobles van anar incorporant, de mica en mica, les torres defensives de la muralla romana als seus espais privats de residència, com és el cas del palau Marc, que es conserva i forma part de l'edifici del Pati d'en Llimona. Al segle XI, les portes de la ciutat es van convertir en veritables castells urbans, unes residències fortificades que els vescomtes i el bisbe controlaven, com és el cas del *Castrum Regumirum* (Castell de Regomir) que es trobava sota la dependència episcopal. Amb el pas del temps i amb el creixement urbà, la muralla romana desapareix de la imatge de la ciutat fins a perdre-se'n la memòria, tot i això, es conserva amagada per les construccions posteriors que la van utilitzar com

a paret mitgera. La voluntat de monumentalitat del nucli històric al llarg dels segles XX i XXI amb l'enderroc i la remodelació d'edificis per deixar visible la muralla romana ens ha retornat un nou espai patrimonial, en què el públic interessat podrà conèixer el paper de la *Barcino* romana com a ciutat portuària de la Mediterrània.

El nou espai completa el nucli central expositiu sobre la ciutat antiga que el MUHBA presenta al subsòl arqueològic de la plaça del Rei. Altres espais com el temple d'August, que gira al voltant de l'urbanisme i el poder polític i religiós; la via sepulcral de la plaça de la Vila de Madrid, que ofereix una visió del territori i del món funerari; la *domus* romana del carrer de Sant Honorat, en què es pot veure com es desenvolupava l'arquitectura domèstica; i un recorregut per la muralla romana que es conserva en places i carrers tanquen el panorama sobre la *Barcino* romana que s'articula des del Museu d'Història de Barcelona.

*Museu d'Història de Barcelona.

Els dies 3 i 4 de maig de 2012, el Museu d'Història de Barcelona va organitzar unes jornades de recerca i debat sobre la muralla romana de Barcelona. Les recerques arqueològiques i les intervencions arquitectòniques al llarg dels anys han contribuït a configurar-ne el paisatge actual. La muralla, un sol monument dividit en molts fragments que es poden contemplar a carrers i places de la ciutat, però també en edificis de particulars, és com un teló de fons que es pot veure a l'interior de botigues i de restaurants del centre històric de la ciutat.

“La muralla, de document a monument” va ser el fil que va conduir els dos dies de debat. De la mà d'experts en disciplines diverses, arqueòlegs, historiadors, arquitectes, restauradors, museòlegs, etc. es van abordar diferents temes, tot posant de relleu, però, el lema “la muralla, un sol monument però moltes lectures”.

Els estudis històrics i arqueològics realitzats, la significació de la muralla en el conjunt patrimonial de la ciutat, el paper que juga en el discurs històric, o la seva proposta de senyalització urbana, van ser alguns dels temes portats a debat.

L'etern debat sobre la cronologia de la muralla tampoc no va faltar a les jornades, tot i que s'hi van presentar uns primers apunts de cronologia estratigràfica, un element imprescindible per a la seva datació absoluta. Podem destacar també la presentació d'altres novetats, com la puntualització en la forma d'algunes torres o l'ampliació de les tècniques

constructives que s'hi van emprar. No menys interessant van ser els interrogants oberts sobre temes com el pas de ronda i la circulació entre les torres, que van posar de manifest que encara resten moltes incògnites per resoldre sobre la muralla de Barcelona.

L'última sessió es va focalitzar en una taula rodona amb un debat obert sobre l'actuació al tram de muralla que va del carrer del Sotstinent Navarro fins a la plaça dels Traginers, tram sobre el qual s'iniciarà properament un projecte de recerca i de recuperació de la muralla per part de l'Ajuntament de Barcelona. Finalment, es va realitzar una visita a l'àrea de la propera actuació i als últims espais recuperats amb trams de muralla, com el que se situa al carrer de Regomir, 7-9, amb l'espai patrimonial de la porta de Mar i les termes portuàries de *Barcino*. Les jornades van congrega prop de 120 estudiosos. També s'hi van poder veure exemples dels estudis i la recuperació de les muralles de Gijón, Tarragona, Roma i Carcassona, que van servir de contrapunt a l'actuació de Barcelona.

*Museu d'Història de Barcelona.

L'any 2013 el Museu d'Història de Barcelona complirà 70 anys de vida pública. Al llarg de tota la seva història, ha estat sempre present la inquietud del Museu per incorporar el patrimoni arqueològic a una ciutat viva i dinàmica com és la Barcelona contemporània. De fet, es pot dir que el seu origen està directament vinculat a les primeres troballes arqueològiques de la Barcelona romana. Van ser les obres de reubicació de la casa Clariana-Padellàs a la plaça del Rei, un palauet gòtic situat originàriament al carrer de Mercaders i que l'any 1931 s'havia salvat de l'enderrocament, que van originar la descoberta d'una part de la ciutat romana soterrada.

L'any 1943, l'Ajuntament de Barcelona inaugurava a la casa Padellàs el Museu d'Història de la Ciutat sota la direcció d'Agustí Duran i Sanpere. La nova institució incorporava en una de les sales les primeres restes arqueològiques de la Barcelona romana localitzades al subsòl. Així doncs, s'inaugurava a la nostra ciutat el primer jaciment museïtzat.

La dècada dels anys 50 va ser molt intensa pel que fa a la valorització del patrimoni arqueològic. La recuperació de la muralla romana i la seva integració en places i jardins i la incorporació en una plaça de nova creació, la plaça de la Vila de Madrid, d'una via funerària dels segles I-III van ser-ne les operacions més rellevants.

Després de diverses excavacions als anys 50 i 60, es va ampliar el recorregut arqueològic inicial de la plaça del Rei i s'hi obrien al públic noves sales.

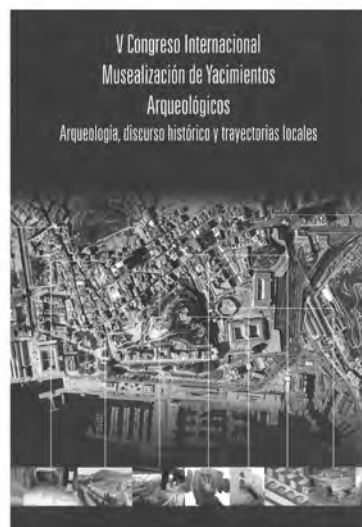
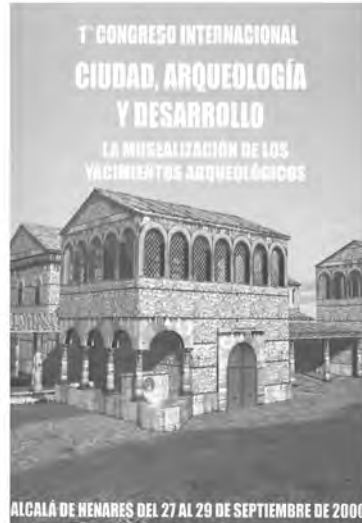
Així mateix, les restes arqueològiques sota el saló del Tinell, al carrer dels Comtes o a la mateixa catedral, també es van afegir al nucli original de la plaça del Rei i la casa Padellàs. Les dificultats per treballar en un nucli urbà van comportar, però, que l'organització d'aquest conjunt arqueològic s'hagués de fer en dos espais contigus i coetanis sense cap connexió entre si.

L'any 1998, després de tres anys de treballs de recerca i millora de la conservació, es va dur a terme una nova presentació museogràfica al conjunt arqueològic conegut com a plaça del Rei. El nou projecte museogràfic suposava la comu-

nicació dels dos subsòls i la creació d'un recorregut per la Barcelona romana a través d'un jaciment de 4.000 m². Aquests setanta anys mirant sempre d'articular la ciutat del passat en la ciutat del present sense hipotecar la ciutat del futur, van ser l'origen de la creació, a l'any 2000, d'un fòrum bianual de discussió, els congressos internacionals sobre museïtzació de jaciments arqueològics, una iniciativa duta a terme conjuntament amb l'Ajuntament d'Alcalá de Henares amb la intenció de generar espais de discussió entre les diferents disciplines implicades en la museïtzació del patrimoni arqueològic. Des d'aleshores han passat 12 anys i s'han celebrat 6 congressos internacionals amb seu a les ciutats d'Alcalá de Henares, Barcelona, Saragossa, Santiago de Compostel·la, Cartagena i el darrer, el 2010, a Toledo, del qual enguany es publicaran les actes. El moment difícil que estem vivint les administracions públiques fa que la celebració del proper congrés s'hagi d'endarrerir una mica i no serà fins al 2013 que se celebrarà, tal com s'havia anunciat, a Alcalá de Henares, la ciutat cofundadora, juntament amb Barcelona, del congrés. "La valorització i conservació del patrimoni arqueològic en temps de crisi: problemes i solucions", en serà el fil conductor, un tema que de ben segur donarà peu a debats molt interessants.

Publicacions

- *Actes del I Congrés*, Alcalá de Henares, 2000, exhaurides
- *Actes del II Congrés*, Barcelona, 2004
- *Actes del III Congrés*, Saragossa, 2006
- *Actes del IV Congrés*, Santiago de Compostel·la, 2008
- *Actes del V Congrés*, Cartagena 2010
- *Actes del VI Congrés*, Toledo, en premsa

*Museu d'Història de Barcelona.

IMPACTE TECNOLÒGIC EN EL NOU MÓN COLONIAL. ACULTURACIÓ EN ARQUEOLOGIA I ARQUEOMETRIA CERÀMICA (TECNOLONIAL)

JAUME BUXEDA I GARRIGÓS*
MARISOL MADRID I FERNÁNDEZ*

COMITÈ ORGANITZADOR

President

- J. Buxeda i Garrigós
Universitat de Barcelona

Vicepresidents

- M. Madrid i Fernández
Universitat de Barcelona
- J. G. Iñáñez
Universitat de Barcelona

Membres

- M. Tous Mata
Universitat de Barcelona
- N. Moragas Segura
Universitat de Barcelona
- A. Alzate Gallego
Universitat de Barcelona
- C. Torrent i Riba
Universitat de Barcelona
- N. Müller
Universitat de Barcelona
- J. Beltrán de Heredia Bercero
Museu d'Història de Barcelona
- J. Núñez Marcén
Universitat del País Basc-Euskal Herria Unibersitate
- S. Escribano Ruiz
Universitat del País Basc -Euskal Herria Unibersitate
- F. de Amores Carredano
Universidad de Sevilla
- J. I. Sáenz Sagasti
Museo y Parque Arqueológico Cueva Pintada
- M. C. González Marrero
Universidad de Las Palmas de Gran Canaria
- V. Kilikoglou
National Centre for Scientific Research 'Demokritos', Grècia

Secretaria

- S. G. Ferrer
Universitat de Barcelona
- R. di Febo
Universitat de Barcelona
- C. P. Barrachina
Universitat de Barcelona
- E. Miguel Gascón
CSIC

Del 7 al 9 de maig de 2012 ha tingut lloc a Barcelona el *GlobalPottery, 1st International Congress on Historical Archaeology & Archaeometry for Societies in Contact* (<http://globalpottery.ub.edu/>), organitzat per la unitat de recerca Cultura Material i Arqueometria UB (ARQUB, GRACPE) (<http://www.ub.edu/gracpe/arqub/index.html>) de la Universitat de Barcelona conjuntament amb els membres del projecte *Tecnolonial. Impacto tecnológico en el Nuevo Mundo colonial. Aculturación en arqueología y arqueometría cerámica* (<http://www.ub.edu/gracpe/arqub/tecnolonial/>) i amb el suport de la Universitat de Barcelona, de l'ARQUB, del Ministerio de Economía y Competitividad (HAR2011-13662-E, subprograma HIST), de Beta Analytic i del Museu d'Història de Barcelona (Ajuntament de Barcelona).

La finalitat del congrés ha estat omplir el buit que hi ha en la investigació internacional en els estudis sobre les ceràmiques d'època postmedieval o, com se sol dir habitualment en el món anglosaxó, d'arqueologia històrica, amb la inclusió de les noves tendències. En aquest sentit, el congrés es proposa promoure els estudis ceràmics multidisciplinars d'arqueologia històrica, tant arqueològics com arqueomètrics, tot considerant sempre la dimensió global del període històric que s'inicia amb el descobriment del Nou Món i la primera circumnavegació de la terra: el món global de societats interconnectades en què vivim avui dia.

El congrés ha estat patrocinat per un comitè científic format pels investigadors de prestigi internacional:

- K. Deagan (Florida Museum of Natural History, University of Florida, Estats Units).
- P. Fournier (INAH/Escuela Nacional de Antropología e Historia, Mèxic).
- M. Therrien (Fundación Erigaie; Pontificia Universidad Javeriana, Colòmbia).
- D. Gaimster (The Hunterian Museum-University of Glasgow, Regne Unit).
- M. Martinon-Torres (University College London, Regne Unit).
- C. Capelli (Universit  degli Studi di Genova, Itàlia).

- P. Grave (University of New England, Austràlia).
- I. Pikirayi (University of Pretoria, Sud frica).

Els membres del comitè científic han ofert, a més, ponències per emmarcar les diferents sessions temàtiques que s'hi han considerat:

- Session A. Archaeometry and Technological Change.
- Session B. Global Cultural Impact.
- Session C. Local Cultural Impact.
- Session D. Technical Ceramics.
- Session E. Europe and the Mediterranean.
- Session F. Africa and the African Diaspora.
- Session G. Asia and the Pacific.
- Session H. North America.
- Session I. Central and South America.

La Dra. Carmen Mena (Universidad de Sevilla) i la Dra. Meritxell Tous (Universitat de Barcelona) han dut a terme les lectures inaugural i de clausura del congrés.

En total s'hi han presentat 42 comunicacions, orals o en format p ster, signades per 81 autors diferents procedents d'universitats i centres de recerca de tots els continents, que abordaven temàtiques locals i globals de totes les parts del món (<http://globalpottery.ub.edu/sessions.html>). Entre d'altres, s'han exposat els resultats que, a través del projecte Tecnolonial, s'han obtingut en el coneixement de la producció cer mica de la ciutat de Barcelona entre els segles XIII i XVIII (J. Buxeda i Garrig s, M. Madrid i Fernández, J. G. I n ñez, *Archaeometry of the technological change in societies in contact*).

Per tal de promoure la incorporació de joves investigadors en aquest camp, el congrés ha instituït el premi *GlobalPottery Student Award* destinat a aquell estudiant que present s la comunicació de major qualitat a parer dels membres del comitè científic que, en aquest cas, també actuaven com a jurat. En aquesta primera edició, el *GlobalPottery Student Award* ha estat per a Miguel del Pino per la comunicació titulada *Pottery at the indigenous dwelling site of Cueva Pintada (G ldar, Gran Canaria, Spain). Contacts, conflicts and ethnic identities*, feta en col·laboració amb

M. C. González, J. Onrubia, J. I. Saenz i J. Mangas.

Un dels resultats positius que ha deixat aquest congrés ha estat la constitució d'un *Standing Committee*, format pels membres del comitè científic i el president d'aquest primer congrés, el Dr. Jaume Buxeda i Garrigós, amb les funcions d'assegurar la continuïtat del congrés, que se celebrarà cada tres anys, i la promoció dels estudis multidisciplinars en ceràmiques d'arqueologia històrica per a societats en contacte. Així, ens plau informar que la propera edició del congrés *GlobalPottery* tindrà lloc l'any 2015 a la University of Pretoria (Sud-àfrica) i l'organitzarà el Dr. I. Pikirayi. El congrés ha suposat un èxit per l'intercanvi d'idees i de resultats i pels projectes de col·laboració que s'han establert entre tots els participants. Els resultats obtinguts en el congrés es podran consultar en una publicació que està previst que surti el proper any 2013.

GLOBALPOTTERY

1st International Congress on HISTORICAL ARCHAEOLOGY & ARCHAEOOMETRY for Societies in Contact

FACULTAT DE GEOGRAFIA
I HISTÒRIA
4° FLOOR, SALA GRAN

BCN
07-09
MAY
2012

More information <http://www.globalpottery.org>

ARQUB
CULTURA MATERIAL I ARQUEOMETRIA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

Tecnolomai

MUHBA
MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA
Ajuntament de Barcelona

*Cultura Material i Arqueometria UB (ARQUB, GRACPE), Departament de Prehistòria, Història Antiga i Arqueologia, Universitat de Barcelona.